

Ateş kes mi? - 2

<http://www.1news.com.tr/yazarlar/20110517030447573.html>

Araz Aslanlı

Azərbaycan ilə Ermənistan arasındakı çatışmaların sona erdirilməsinə yönəlik sonrakı ilk ciddi girişimlər İran`dan gəldi.

24 Şubat 1992`de İran Dışışleri Bakanı Ali Ekber Velayeti, taraflar arasında arabuluculuk yapma amacıyla bölgəyə bir ziyarət gerçəkəştirdi. Taraflar arasında atəşkes için temel konularda uzlaşmaya çalışılırken Ermənistan tərəfi Hocalı Soykırımı`nı gerçəkəştirmişdir. İran`ın bir sonrakı benzer girişimi de atəşkes açıısından başarısızlıkla sonuçlanmışdır. Nisan 1992 sonuna doğru İran`ın arabuluculuk girişimleri de artmış ve 7 Mayıs 1992`de, Tahran`da Azərbaycan Devlet Başkanı Vekili Yagub Memmedov, Ermənistan Devlet Başkanı Levon Ter-Petrosyan ve İran Cumhurbaşkanı Haşimi Rafsancani arasında sorunun çözümlünə yönəlik görüşmə gerçəkəştirilmişdir. Görüşmə sonucunda Azərbaycan ilə Ermənistan arasında sekiz maddeden oluşun bir anlaşma imzalanmışdır. Ama anlaşma imzalandıktan sadece iki gün sonra 8 Mayıs 1992`de Ermənistan ordusu bölgənin anahtarı konumundakı Şuşa`yı, 17 Mayıs 1992`de ise bölgəyi Ermənistan`a bağlayan Laçın`ı işgal etmişdir. Bu da İran`ın arabuluculuk ve Ermənistan`ın barış konusundakı tutumunun "samimiliği" konusunda sorular ortaya çıkarmış ve bir barış girişiminin de sonuçsuz kalmasına neden olmuşdur.

Haziran 1992`de AGİT çerçevesinde yoğunlaşun arabuluculuk ve atəşkes girişimleri Ermənistan`ın yeni koşullar ileri sürməsi üzərinə yine yarım kalmışdır. Şöyle ki, Ermənistan temsilcilerinin barış görüşmələrinə eski DKÖB coğrafyasında yaşayan Ermenilerin resmi sıfatla katılmalarını istemesi ve aksi taktirde toplantılara katılmayacaklarını söylemesi, 29 Haziran-7 Temmuz arasında yapılacak olan Roma görüşmələrinin 3. turundan ve 15 Temmuzda yapılması planlanan 4. turundan sonuç alınmasını engellemiş ve durum Roma

görüşmələrinin katılımcıları tərəfindən tepkiylə qarşılanmışdır.

Çatışmaların şiddətlənərək davam etməsi uluslararası gözlemcileri yenidən arabuluculuk yapmaya itmişdir. 26 Ağustos 1992'de Kazakistan Devlet Başkanı Nazarbayev atəşkes ilan edilməsi için girişimde bulunmuşdur. 27 Ağustos'da isə Minsk Grubu Başkanı Mario Rafaelli sırasıyla Azərbaycan'ı və Ermənistan'ı ziyarət edərək atəşkes yapılması və Minsk Konferansı için görüşmələrə başlanması çağrısını yapmışdır. İlk sonuçlar Azərbaycan, Ermənistan və Kazakistan Dışişleri Bakanları arasında 27 Ağustos 1992'de Alma-Ata Beyannamesi'nin imzalanmasıyla elde edilmişdir. Bu beyannamede öngörüldüğü üzere, 1 Eylül 1992'den itibaren atəşkes sağlanmışdır. 3 Eylül 1992'de tərəflər Minsk Grubu'nun da çağrılarına uyaraq bu belgeyi uygulamak için Ermənistan'ın sınırdakı İcevan rayonunda protokol imzalamışdır. 14-15 Eylül 1992 tarixlərində üç tərəfli çalışma grubu fəaliyyətə keçmişdir. Fəkat bu dəfə Ermənistan Alma-Ata Beyannamesi'ni rəddetmiş və Kazakistan'ın ikna çabaları da sonuçsuz kalmışdır.

Bir sonrakı girişim Rusya'dan gəlmişdir. 19 Eylül 1992'de Rusya'nın arabuluculuğuyla Soçi kentində, Azərbaycan, Ermənistan, Rusya və Gürcistan Savunma Bakanları 25 Eylül 1992'dən itibaren atəşkesin sağlanması və bir sıra başqa konularda anlaşma imzalamışdır. Fəkat bir yandan iki tərəfin sürekli bir-birlerini atəşkesi ihlal etməklə suçlaması, digər yandan Ermənistan'ın Azərbaycan içərisindəki eski DKÖB Ermənilərinin görüşmələrə rəsmi sıfatla katılması gerektiği yönündəki ısrarları nədəniylə bu anlaşmaya da uyulmamışdır.

20 Şubat 1993'de Roma'da Azərbaycan, ABD, Ermənistan, Rusya, Ermənistan təmsilçiləri və Minsk Konferansı Başkanı Rafaelli'nin katıldığı Roma görüşmələri başlamışdır. Görüşmələr sonucunda tərəflər atəşkesin tam olaraq sağlanması və Minsk Konferansının rəsmən açılması için anlaşmasalar da ən azından atəşkesin sağlanması için bölgəyə gözlemcilərin gəlməsi konusunda uzlaşmaya varılmışdır.

Fəkat, 27 Mart 1993'de Ermənistan tərəfindən, Ermənistan'la Azərbaycan'ın eski DKÖB'ni bağlayan koridorlardan birisi olan Kelbecer rayonuna yönəlik saldırı başlatılmışdır. Bu saldırılar 27 Mart-3 Nisan 1993 tarixləri arasında davam etmişdir. Azərbaycan Devlet

Qafqaz Beynəlxalq Münasibətlər
və Strateji Araşdırmalar Mərkəzi
QAFSAM
Caucasian Center for International
Relations and Strategic Studies

Başkanlığı 6 Nisan 1993'te, 3 Nisan 1993'ten itibaren rayonun tamamen Ermeni güçleri tarafından işgal edildiğini resmi olarak açıklamıştır. Saldırı sonucunda rayon nüfusunun bir kısmı öldürülmüş, geri kalanlarsa mülteci durumuna düşürülmüştür. Azerbaycan tarafı bu işgal sırasında Ermenistan tarafının Rus askeri birliklerinden yardım gördüğünü ifade etmiştir. Konu BM Güvenlik Konseyi'nin 822 sayılı kararına da konu olmuş ve işgal kınanarak biran evvel işgale son verilmesi istenmiştir...

Devam edecek